

Sygn. akt II CSKP 180/22

POSTANOWIENIE

Dnia 21 czerwca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Ewa Stefańska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Krzysztof Wesołowski

SSN Kamil Zaradkiewicz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 15 marca 2023 r. w Warszawie,
skargi kasacyjnej Syndyka masy upadłości P. spółki akcyjnej w upadłości
likwidacyjnej w C.

od postanowienia Sądu Okręgowego w Opolu

z dnia 2 kwietnia 2019 r., sygn. akt II Ca 1116/18,

w sprawie z wniosku Syndyka masy upadłości P. spółki akcyjnej w upadłości
likwidacyjnej w C.

z udziałem E. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością

w restrukturyzacji z siedzibą w S.

o wpis hipoteki przymusowej,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w Opolu do ponownego rozpoznania,
pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

(A.G.)

UZASADNIENIE

Syndyk Masy Upadłości F. S.A. w upadłości likwidacyjnej w C. domagał się wpisania w dziale IV księgi wieczystej nr [...] hipoteki przymusowej do kwoty 3 111 525,82 zł na prawie wieczystego użytkowania oraz prawie własności budynku stanowiącego odrębną nieruchomość, na rzecz F. S.A. w upadłości likwidacyjnej w C. Jako podstawę wpisu wskazano nakaz zapłaty z 18 września 2017 r., sygn. IX GNC 1047/17, wydany w postępowaniu nakazowym przez Sąd Okręgowy w Krakowie. Postanowieniem z 20 grudnia 2017 r. referendarz sądowy dokonał wpisu hipoteki przymusowej zgodnie z wnioskiem. Na skutek skargi na postanowienie referendarza sądowego, wniesionej przez uczestnika postępowania Zarządcę E. spółkę z o.o. w restrukturyzacji w S., postanowieniem z 29 czerwca 2018 r. Sąd Rejonowy w S. uchylił wpis hipoteki przymusowej i oddalił wniosek. Apelacja wnioskodawcy od tego rozstrzygnięcia została oddalona postanowieniem Sądu Okręgowego w Opolu z 2 kwietnia 2019 r.

Sąd Okręgowy podzielił ocenę Sądu Rejonowego, że w sprawie zaistniały przeszkody do dokonania wpisu hipoteki przymusowej zgodnie z wnioskiem. Wskazał, że jeśli w trakcie postępowania wytoczonego przez podmiot, który znalazł się w upadłości, w jego miejsce wstępuje syndyk, ewentualne świadczenie należy zasądzić na rzecz syndyka, a nie upadłego. Upadły, będąc podmiotem stosunku prawnego, pozbawiony jest legitymacji formalnej do występowania w postępowaniach dotyczących masy upadłości, a podstawienie procesowe syndyka ma charakter bezwzględny. Jak wynika bowiem z art. 144 ust. 1 pr. up., jeśli ogłoszono upadłość obejmującą likwidację majątku upadłego, postępowania sądowe dotyczące masy upadłości mogą być wszczęte i dalej prowadzone jedynie przez syndyka lub przeciwko niemu. Postępowania te syndyk prowadzi na rzecz upadłego, lecz we własnym imieniu, uzyskując status powoda albo pozwanego. W konsekwencji syndyk jest adresatem orzeczenia zawartego w wyroku wydanym w sprawie toczącej się z jego udziałem.

Sąd Okręgowy zaakceptował stanowisko Sądu Rejonowego, że z powodu naruszenia art. 246 w zw. z art. 295 pr. restruk. wpis hipoteki przymusowej okazał

się niedopuszczalny, co skutkowało koniecznością jego uchylenia. W sprawie ustalono bowiem, że postanowieniem z 22 grudnia 2017 r. Sąd Rejonowy w Opolu otworzył postępowanie sanacyjne uczestnika postępowania E. spółki z o.o. w S.. Zgodnie zaś z art. 246 ust. 1 pr. restruk., który znajduje odpowiednie zastosowanie w postępowaniu sanacyjnym (art. 246 w zw. z art. 295 pr. restruk.), obciążenie składników majątku dłużnika hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym, zastawem skarbowym lub hipoteką morską w celu zabezpieczenia wierzytelności powstałej przed otwarciem przyspieszonego postępowania układowego, staje się niedopuszczalne po otwarciu przyspieszonego postępowania układowego. Zasady tej nie stosuje się jedynie wtedy, jeżeli wniosek o wpis został złożony co najmniej na 6 miesięcy przed dniem złożenia wniosku o otwarcie postępowania sanacyjnego (art. 246 ust. 2 pr. restruk.).

W okolicznościach sprawy wniosek o dokonanie wpisu hipoteki przymusowej został złożony 30 listopada 2017 r., a otwarcie postępowania sanacyjnego nastąpiło 22 grudnia 2017 r. Sąd Okręgowy podzielił ocenę Sądu Rejonowego, że obciążenie majątku dłużnika hipoteką przymusową było niedopuszczalne po otwarciu postępowania sanacyjnego i zachodziły przeszkody do dokonania wpisu (art. 626⁹ k.p.c.).

Od postanowienia Sądu Okręgowego skargę kasacyjną złożył wnioskodawca, zaskarżając je w całości. Zarzucił naruszenie art. 246 ust. 1 pr. restruk., art. 144 ust. 1 i 2 pr. up., art. 626⁸ § 1 i 2 w zw. z art. 626⁹ i art. 518¹ § 3 k.p.c. Na tej podstawie wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi uczestnik wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej i zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie w zakresie, w jakim skutkuje uchyleniem zaskarżonego postanowienia w całości i przekazaniem sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Trafnie skarżący zarzucił naruszenie art. 246 ust. 1 ustawy z dnia 15 maja 2015 r. Prawo restrukturyzacyjne (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1508 ze zm.;

dalej: pr. restruk.) poprzez jego niewłaściwe zastosowanie. Przepis ten przewiduje, że z wyjątkiem art. 129 ust. 1 pkt 1 pr. restruk., obciążenie składników majątku dłużnika hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym, zastawem skarbowym lub hipoteką morską w celu zabezpieczenia wierzytelności powstałej przed otwarciem przyspieszonego postępowania układowego, po otwarciu przyspieszonego postępowania układowego jest niedopuszczalne. Przy tym z art. 246 ust. 2 pr. restruk. wynika, że jeżeli wniosek o wpis hipoteki, wniosek o wpis zastawu rejestrowego, wniosek o wpis do rejestru zastawów skarbowych albo wniosek o wpis hipoteki morskiej do rejestru okrętowego został złożony co najmniej na sześć miesięcy przed dniem złożenia wniosku o otwarcie postępowania, przepisu ust. 1 nie stosuje się.

W przedmiotowej sprawie Sąd Okręgowy ustalił, że wniosek o wpis hipoteki został złożony do sądu przez Syndyka Masy Upadłości F. S.A. w upadłości likwidacyjnej 30 listopada 2017 r. Wpisu hipoteki dokonał referendarz sądowy postanowieniem z 20 grudnia 2017 r., zaś otwarcie postępowania sanacyjnego E. spółki z o.o. (do którego, na podstawie art. 295 pr. restruk., stosuje się odpowiednio przepisy art. 242-246 pr. restruk.) nastąpiło 22 grudnia 2017 r. Oznacza to, że w ustalonym przez Sąd drugiej instancji stanie faktycznym nie miał zastosowania zakaz przewidziany w 246 ust. 1 pr. restruk., skoro niedopuszczalny jest wpis hipoteki po otwarciu postępowania układowego (sanacyjnego), a nie przed jego otwarciem, co miało miejsce w niniejszej sprawie. Z kolei z art. 246 ust. 2 pr. restruk. wynikają okoliczności, które uzasadniają niestosowanie ust. 1. Jeżeli jednak zakaz z art. 246 ust. 1 pr. restruk. w tym postępowaniu nie ma zastosowania, to bezprzedmiotowe jest rozważanie czy postępowania tego dotyczy wyłączenie przewidziane powołanym przepisem. Już bowiem z brzmienia art. 246 ust. 1 pr. restruk. wynika, że w dacie wydania przez referendarza sądowego postanowienia o wpisaniu hipoteki, czynność ta nie była niedopuszczalna.

Pogląd taki był już wyrażany w judykaturze. W uzasadnieniu postanowienia z 22 lipca 2005 r., III CK 107/05, Sąd Najwyższy uznał, że jeżeli hipoteka została wpisana do księgi wieczystej przed ogłoszeniem upadłości, przepis art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 233 ze zm.; dalej: p.u.n.) nie może być podstawą odmowy wpisu

hipoteki już chociażby z tej racji, że wpis jest dokonany, a co więcej, brak także podstaw do jego wykreślenia. Podobnie w uzasadnieniu postanowienia z 15 maja 2015 r., V CSK 480/14, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że zakaz wynikający z art. 81 ust. 1 p.u.n. nie ma zastosowania do obciążenia hipoteką dokonanego orzeczeniem referendarza sądowego, wydanym przed ogłoszeniem upadłości. Judykаты te dotyczą wprowadzie postępowania upadłościowego, a nie sanacyjnego, lecz z uwagi na podobne brzmienie art. 81 ust. 1 p.u.n. do art. 246 ust. 1 pr.restruk., uprawnione jest stosowanie analogicznej wykładni obu tych przepisów.

Zasadny jest również zarzut naruszenia art.626⁸ § 1 i 2 w zw. z art. 626⁹ oraz art. 518¹ § 3 k.p.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie. W przedmiotowej sprawie postanowienie referendarza sądowego o wpisie hipoteki zostało zaskarżone skargą przez uczestnika postępowania Zarządcę E. spółkę z o.o. w restrukturyzacji. Sąd Rejonowy uchylił wpis hipoteki i oddalił wniosek, zaś postanowieniem z 2 kwietnia 2019 r. Sąd Okręgowy oddalił apelację wnioskodawcy wniesioną od tego orzeczenia. Obydwa te postanowienia zostały wydane już po otwarciu postępowania sanacyjnego E. spółki z o.o., a przy tym orzeczenia Sądów obu instancji są wadliwe. Należy zauważyć, że z art. 518¹ § 3 k.p.c. wynika, iż w razie wniesienia skargi na wpis w księdze wieczystej, wpis ten nie traci mocy. Po wpisie hipoteki przez referendarza sądowego skarga na orzeczenie referendarza w sprawie wpisu nie powoduje utraty mocy prawnej samego wpisu, dopiero sąd rozpatrujący skargę może zmienić zaskarżony wpis przez jego wykreślenie i dokonanie nowego wpisu. W takiej sytuacji zasadne jest odwołanie się do art. 29 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 1984 ze zm.; dalej: u.k.w.h.), z którego wynika, że wpis w księdze wieczystej ma moc wsteczną od chwili złożenia wniosku o dokonanie wpisu. Zasada wstecznego działania wpisu ma zastosowanie także do wpisów konstytutywnych, z tym, że taki skutek wywołuje dopiero prawomocność wpisu (zob. uchwały SN: z 9 marca 1995 r., III CZP 149/94; z 21 maja 2002 r., III CZP 29/02). Zasada ta dotyczy też powstania hipoteki (zob. postanowienie SN z 10 maja 2021 r., II CSKP 110/21). Dlatego w przedmiotowej sprawie skutki wpisu hipoteki należy oceniać na datę złożenia wniosku, zaś

dopuszczalność wpisu – na datę wydania postanowienia przez referendarza sądowego.

Ma rację także skarżący zarzucając naruszenie art. 144 ust. 1 i 2 p.u.n. polegające na jego niewłaściwej wykładni. Z orzecznictwa jednoznacznie wynika, że brak legitymacji formalnej upadłego nie jest równoznaczny z brakiem po jego stronie zdolności prawnej, tj. zdolności bycia podmiotem praw i obowiązków, a syndyk prowadzi postępowanie sądowe na rzecz upadłego. Świadczenia stanowiące przedmiot postępowania zasądzone są więc na rzecz lub od upadłego (zob. wyrok SN z 16 stycznia 2009 r., III CSK 244/08).

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., orzekł jak w sentencji.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ k.p.c.

[SOP]

[ał]